

Tekst: Suzanne Visser • Fotografie: © Wilco van Dijen - Foto's gemaakt op: Srijing High, Amsterdam

Nieuwe leerlijnen voor 10-14-onderwijs

Niet overstappen, maar doorlopen

Het is geen unicum meer: scholen voor basis- en voortgezet onderwijs die samen leerroutes aanbieden voor leerlingen van 10 tot 14 jaar. Drie van deze 'tienerscholen' ontwikkelen nu samen met SLO doorlopende leerlijnen van groep 7 tot en met klas 2, compleet met leerdoeloverzichten in leerlingtaal. Dat is handig, ook voor basisscholen die geen deel uitmaken van een 10-14-initiatief, maar hun leerlingen beter willen voorbereiden op het vo.

Als Harry Grimmius één knelpunt in het huidige Nederlandse onderwijs zou mogen aanpakken, zou dat de vroegselectie zijn. "Mijn droom, en die koester ik al heel lang, is dat we in het onderwijs alle kinderen de kansen geven waar ze recht op hebben", zegt de voorzitter van het college van bestuur van Scholengroep Over- en Midden-Betuwe (SgOMB).

"De overstap van po naar vo is een vraagstuk waar ik echt mee zit. Kinderen zijn tussen hun tiende en hun veertiende jaar heel sterk in ontwikkeling. Bij ieder kind verloopt die ontwikkeling anders. En toch hebben we in Nederland één ding afgesproken: op je twaalfde is duidelijk naar welk type vervolgonderwijs je gaat en aan die keuze zit je dan min of meer vast. Dat is raar."

Kansenongelijkheid

Grimmius is niet de enige die er zo over denkt.

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling adviseerde Nederland twee jaar geleden om eens goed naar de vroegselectie te kijken bij het aanpakken van de kansenongelijkheid in het voortgezet onderwijs, een probleem waarover ook de Inspectie van het Onderwijs de alarmbel heeft geluid.

Een radicale oplossing zou zijn om het onderwijsstelsel op de schop te nemen. Daar bestaat in Nederland echter weinig draagvlak voor. Het alternatief is om oplossingen te zoeken binnen de bestaande kaders, en dat is dan ook wat een groeiend aantal scholen voor basis- en voortgezet onderwijs doet.

Grimmius' Scholengroep Over- en Midden-Betuwe (SgOMB) is een van in totaal zes po-vo-combinaties die in een pilot al enige tijd bezig zijn met onderwijs voor 10- tot 14-jarigen (zie kader). Zij bieden doorlopende leerlijnen van groep 7 van het po tot en met leerjaar 2 van het vo. De 'hobbel' aan het eind van groep 8 schuift dus twee jaar op. Gedurende deze jaren kunnen de leerlingen doorwerken op de manier die ze in de basisschool gewend zijn, met differentiatie naar tempo en niveau. Pas daarna volgt de definitieve keuze voor praktijkonderwijs, vmbo, havo of vwo.

“Onze opdracht is om de leerlijnen voor alle vakgebieden zo af te stemmen dat er straks één pakket doelen ligt van eind groep 7 tot en met eind leerjaar 2.”

Talentontwikkeling

Het concept komt van het Tiener College in Gorinchem, dat al in 2012 begon met dergelijk onderwijs. “Toen ik daarvan hoorde, dacht ik: dat is mooi!”, zegt Grimmius. “Leerlingen die zich kunnen blijven ontwikkelen, zonder de valbijl van een eindtoets - dan doe je echt aan talentontwikkeling.”

Het bracht hem op twee ideeën. Het eerste was dat 10-14-onderwijs ook een goed concept zou zijn voor twee scholen uit zijn eigen bestuur: de Dr. Lammerts van Buerenschool (po) die zich één jaar eerder bij SgOMB had aangesloten en het Hendrik Pierson College (vmbo-vwo), beide in Zetten. Het tweede was dat het hoog tijd was om de krachten rond 10-14-onderwijs landelijk te bundelen.

Beide ideeën kregen spoedig vorm. In Zetten gingen voorbereidingen van start voor De Overstap, de huidige 10-14-route van SgOMB, en landelijk verenigden

Samen een 10-14-school beginnen? Het mag!

Schoolbesturen voor po en vo zijn vrij om samen een 10-14-school te beginnen. Uit ervaringen van de voorlopers blijkt wel dat er veel bij komt kijken. Daarom is het ministerie van OCW een pilot begonnen waarin zes initiatieven zijn opgenomen: Tiener College Gorinchem, Spring High Amsterdam, LeerOnderneming Ridderkerk, Onderwijsroute 10/14 Zwolle, Tienerschool Groningen en De Overstap Zetten. Dit schooljaar komen daar zes nieuwe initiatieven bij en de komende jaren zullen er meer volgen. De pilot wordt aangestuurd door een regiegroep waarin naast bestuurders uit po en vo ook het ministerie van OCW, de PO-Raad, de VO-raad, de Inspectie van het Onderwijs en onderzoekers van Oberon zijn vertegenwoordigd. Oberon heeft hiervoor tevens prof. dr. Walma van der Molen van de UT aan zich verbonden.

De onderzoekers monitoren de uitvoering en de effecten. Wat zijn de knelpunten, de succesfactoren, de belemmerende factoren? Hoe tevreden zijn leerlingen, docenten en schoolleiding? Hoe staat het met de onderwijskwaliteit en wat zijn de effecten op kansengelijkheid? In 2020 komen zij met een rapport over verschillende 10-14-concepten. Aan de hand hiervan bekijkt OCW of het wenselijk is wetten en regels aan te passen.

bestuurders van 10-14-initiatieven zich in een kwartiermakersgroep, waar Grimmius lid van werd. Later kwamen daar een pilot en een regiegroep bij (zie kader).

Verskillende vormen

De vraag is hoe 10-14-onderwijs er in de praktijk uitziet. Het antwoord luidt: heel verschillend. Er is altijd minstens één po- en één vo-bestuur bij betrokken, maar vaak zijn het er ook meer. Er zijn altijd leraren uit po én vo die lesgeven, maar wie wanneer waar lesgeeft, verschilt. Er zijn veel overeenkomsten in het curriculum (de kernvakken blijven overal op het landelijk vereiste niveau en alle scholen leggen met het oog op een goede opleidingskeuze aan het eind van leerjaar 2 de nadruk op ontwikkeling van talenten en vaardigheden), maar iedere school geeft daar zelf invulling aan en maakt eigen keuzes voor lesmateriaal. Ook de huisvesting verschilt. Er zijn plekken waar leerlingen samen een gebouw delen, maar ook plekken waar groep 7 en 8 in de basisschool en leerjaar 1 en 2 in de middelbare school gehuisvest zijn.

Eigenaarschap

Een hindernis waar veel scholen tegenaan lopen, is dat de leerlijnen voor verwante vakgebieden in po en vo niet goed aansluiten. Bovendien blijkt het lastig om leerdoelen voor leerlingen zodanig te vertalen dat zij meer grip krijgen op hun leerproces en dat eigenaarschap vinden de scholen juist heel belangrijk. Voor het

Tiener College (dat al langer contact had met SLO), Spring High en Onderwijsroute 10/14 was dit vorig jaar aanleiding om aan te kloppen bij SLO, die op diverse 'schakelpunten' in het onderwijs aan doorlopende leerlijnen werkt.

"De problemen die veel leerlingen bij de overgang naar het vo ervaren, komen deels doordat de leerdoelen van groep 7 en 8 niet goed aansluiten op die in klas 1 en 2 van het voortgezet onderwijs", zegt Maaïke Rodenboog, projectleider 10-14 van SLO. "We hebben goede leerlijnen voor po en goede leerlijnen voor vo, maar als je goed kijkt, zie je dat de aansluiting hier en daar wringt. Onze opdracht is om de leerlijnen voor de vakgebieden zo af te stemmen dat er straks één overzicht ligt van eind groep 7 tot en met eind leerjaar 2 - een overzicht dat aan de voorkant ook nog eens aansluit op groep 6 en aan de achterkant op leerjaar 3."

slo 20

"Alle basisscholen kunnen deze leerlijnen goed gebruiken om voor zichzelf en voor vo-scholen inzichtelijk te maken wat zij rond de overstap doen."

Leerlingentaal

Concreet zullen er vanaf eind dit jaar leerlijnen 10-14 gaan verschijnen voor de vakgebieden taal/Nederlands, rekenen/wiskunde, moderne vreemde talen (met nadruk op Engels), mens & natuur, mens & maatschappij, kunst & cultuur en bewegen & sport. In al die leerlijnen zal aandacht zijn voor leerdoelen en doorstroming, vakoverstijgende vaardigheden en talentontwikkeling. Bovendien worden ze voor leerlingen uitgewerkt in leerdoelkaarten in leerlingentaal, en komen er voorbeelduitwerkingen bij.

Vakexperts

Bij de totstandkoming van elke leerlijn zijn vakexperts betrokken. Hun ervaringen, driekwart jaar na de start, zijn heel verschillend. Bij kunst & cultuur bijvoorbeeld blijkt een doorlopende leerlijn betrekkelijk eenvoudig te maken, omdat er al een landelijk cultuurkader voor 4- tot 16-jarigen ligt. Een doorgaande lijn sport & bewegen is al wat meer werk, omdat het vak in het po anders vorm krijgt dan in het vo. "Het meest ingewikkeld zijn de kernvakken taal/Nederlands en rekenen/wiskunde", zegt Rodenboog. "Zo vormt rekenen in het po een belangrijke basis voor wiskunde op het vo. Hoe laat je dat mooi doorlopen? Dat is een hele klus, en we willen wel iets opleveren waar de scholen echt plezier van hebben. En dan niet alleen de 10-14-scholen, maar ook andere basisscholen die hun leerlingen willen helpen bij de overstap naar het vo. Zij kunnen deze leerlijnen goed gebruiken om voor zichzelf en voor vo-scholen inzichtelijk te maken wat zij rond de overstap doen."

Lessen uit de pilots

Voor basisscholen die verder willen gaan en de mogelijkheden van 10-14-onderwijs willen verkennen, hebben de kwartiermakers desgevraagd wel enkele adviezen. "Het eerste wat je nodig hebt is een bestuurder met lef, onderwijskundig inzicht en de bereidheid om te investeren", zegt Grimmius. "Het vraagt nogal wat; ben je een kleine eenpitter, dan zul je toch wel aansluiting moeten zoeken bij een middelgroot vo-bestuur. Het tweede wat je nodig hebt, is gedreven medewerkers. Een 10-14-route opzetten is niet iets voor mensen die hun taakplaatje nog wat willen aanvullen, je moet er echt voor gaan. Twee onderwijssoorten verbinden, is niet eenvoudig. Aan de andere kant, en dat is les drie, moet je je ook niet laten afschrikken: binnen ons onderwijsstelsel kan veel meer dan je denkt. Ik zeg altijd dat we het uiteindelijk toch voor drie dingen doen: het kind, het kind en het kind. 10-14-onderwijs is een mooie oplossing als je kinderen echt recht wilt doen en hen op tempo en niveau wilt begeleiden." ☒

Meer informatie:

Maaïke Rodenboog, m.rodendoog@slo.nl

De huidige leerlijnen po en vo staan op <http://leerplaninbeeld.slo.nl>. Hier komen ook de nieuwe leerlijnen 10-14 te staan, met de bijbehorende leerdoelkaarten voor leerlingen en voorbeelduitwerkingen. Maaïke Rodenboog en haar collega's bloggen over de ontwikkelingen op <http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/10-14-onderwijs>